
**Львівський історичний музей
Науково-методичний відділ музеїного будівництва**

Сучасні вимоги до діяльності музеїних закладів на громадських засадах

*Матеріали наради-семінару присвячені 115-річчю Львівського історичного музею
та 40-річчю діяльності Науково-методичного відділу музеїного будівництва*

*м. Львів, пл. Ринок, 6,
Львівський історичний музей
14 травня 2008 року*

**Львів
СПОЛОМ
2008**

Ярослав Погоральський,
директор Археологічного музею
ЛНУ ім. І. Франка

З досвіду діяльності Археологічного музею Львівського національного університету ім. Івана Франка

Музейний комплекс Львівського національного університету імені Івана Франка на сьогодні складається з шести музей: Музею історії Університету, Археологічного, Зоологічного, Мінералогічного, Палеонтологічного та Рудних формаций.

Археологічний музей Львівського університету за багатством і унікальністю колекцій є одним із найкращих закладів такого профілю в Україні. Сучасна експозиція Музею почала формуватися у 1966 – 1967 роках, однак його традиції сягають діяльності Археологічного кабінету (1893 – 1914) під керівництвом проф. Л. Цвіклінського та проф. К. Гадачека, збірок кафедр класичної археології і праісторії (1916 – 1939) та Археологічного музею Львівського університету (1940 – 1941) під керівництвом доц. І. Старчука. На сьогодні фонди Музею налічують понад 25 тис. одиниць збереження, із них в експозиції представлено понад 1,3 тис. експонатів.

Поширеним явищем є сприйняття вишівських музеїв як візитної картки навчальних закладів, у яких можна проводити екскурсії для студентів, учнів, гостей, а також використовувати матеріали Музею для навчальних потреб. Водночас часто залишається поза увагою той факт, що музеї – це не лише культурно-освітні, а й науково-дослідні установи, які здійснюють весь комплекс роботи з музейними предметами (комплектування, облік, консервація та реставрація, зберігання та експонування, популяризація тощо).

Комплектування фондів. Наразі годі й говорити про одну з важливих рис комплектування – цілеспрямованість. Адже до Музею потрапляють насамперед матеріали, здобуті експедиціями Університету під час проведення археологічних практик. З огляду на те, що в Університеті не представлені фахівці з усіх археологічних епох, це не дає можливості повноцінно отримувати матеріали інших хронологічних періодів, крім доби середньовіччя. Тому важливим джерелом поповнення фондів можуть стати надходження від громадян, співпраця із сільськими і краєзнавчими районними музеями, краєзнавцями і тим самим створення своєрідної мережі. Це дало б змогу розширити масив інформації та

виявити нові археологічні пам'ятки, допомогти в поповненні археологічних колекцій місцевих музеїв. У майбутньому важливим заходом мало б стати створення кількох археодромів (станціонарів) на базі багатошарових археологічних пам'яток, які дали б можливість цілеспрямовано поповнювати колекцію Музею матеріалами різних періодів, а також використовувати ці матеріали в навчальній діяльності студентів.

Облік фондів. Тривалий час проблемою Археологічного музею був повноцінний облік фондів. Це питання неодноразово ставилося ще із середини 1970-х років. Однак ця проблема залишалася досить гострою через незабезпеченість відповідними кадрами, адже в Музеї тривалий час працював лише завідувач.

З 2006 р. розпочато систематичну наукову інвентаризацію фондів, яка передбачає заповнення головної Інвентарної книги та інвентарних (облікових) карток із фотографіями музейних предметів. Інвентарна карта розроблена за взірцями аналогічної облікової документації Львівського історичного музею, Винниківського обласного історико-краєзнавчого музею та Національного музею історії України (м. Київ). У цьому сенсі непогано зарекомендувало себе залучення студентів до облікової роботи на певних її етапах. Зважаючи на їхні наукові інтереси, деяким з них доручено опрацьовувати матеріали з конкретних експозиційних вітрин та пам'яток (походження цих речей, їх публікації, дослідники, роки досліджень, рисунки матеріалів, їх фотографування тощо).

З огляду на те, що повна інвентаризація – процес тривалий і громіздкий, насамперед була здійснена каталогізація (укладення повного переліку без детального опису) усіх наявних музейних предметів у фондах та експозиції Музею (як в електронному варіанті, так і в роздрукованому). Триває створення повного фотокаталогу (насамперед експонатів), який в майбутньому має стати основою для створення інвентарних карток і може бути використаний для підготовки інформаційних та популяризаційних друкованих видань, презентацій колекції Музею у мережі Internet ("віртуальний музей").

Експозиційна діяльність. Експозиція Археологічного музею складається з 48 вітрин. Основна частина сучасної експозиції змонтована в середині 1980-х років (у т. ч. із залученням художника-дизайнера), в одній із зал у середині 1990-х років проведена реекспозиція. "Перспективним планом розвитку музеїв ЛНУ ім. І. Франка на 2007 – 2010 роки" планується зробити капітальний ремонт приміщення Музею, повну зміну експозиційних меблів та оформлення експозиції. Тому головним напрямом поточної експозиційної діяльності є незначне оновлення існуючої експозиції та створення за участю студентів виставок фотогравюрового матеріалу за підсумками щорічних археологічних експедицій Львівського університету.

Музейні предмети, які не експонуються, зберігаються у картонних стандартизованих коробках на спеціально виготовлених стелажах в окремому приміщенні фондосховища Інституту археології ЛНУ ім. І. Франка (заплановано виділити додаткове приміщення для потреб зберігання фондів).

Експедиції, співпраця. Співробітники Музею здійснюють активну співпрацю з кафедрою археології та історії стародавнього світу, Археологічною дослідною службою (НДЛ-81), Інститутом археології ЛНУ ім. І. Франка, а також із ДП ОАСУ "Подільська археологія" і НДЦ "Рятівна археологічна служба" Інституту археології НАН України. Результатом цієї співпраці є участь в експедиціях у Білгороді-Дністровському, Буську, Теребовлі, Білій, Чорткові, Кременці, Уричі, археологічних розвідках.

Музеї Університету, в т. ч. Археологічний, беруть участь у діяльності Асоціації співробітників музеїв вишів, яка успішно функціонує завдяки зусиллям керівництва Державного політехнічного музею (м. Київ) та Музею історії НТУУ "Київський політехнічний інститут". Зокрема, було організовано розмову за "круглим столом" (2007 р.) та конференцію (2008 р.) "Проблеми та перспективи розвитку музеїв ВНЗ України", методичний семінар для співробітників вишівських музеїв "Фондова робота музеїв ВНЗ" (на базі Національного музею історії України, м. Київ).

Участь у навчальному процесі. Позаяк археологічні музеї і збірки досить поширені у виших, вони можуть стати доброю базою для проведення як археологічних практик (з їх камеральним моментом), так і музейних (адже на археологічних матеріалах можна проілюструвати багатогранність роботи музейного закладу). Певна річ, що Археологічний музей Університету покликаний насамперед надавати допомогу в навчальному процесі, тому діяльність Музею сконцентрована значною мірою на цьому напрямі. У його приміщенні провадять лекційні і практичні заняття для студентів, насамперед зі спеціальності "Археологія". Матеріали, розміщені у вітринах і фондах Музею, використовують як дидактичний матеріал під час проведення занять з дисциплін спеціальності.

На базі Музею діє студентський археологічний гурток, учасниками якого є студенти II – IV курсів. У його рамках проводять опрацювання матеріалів і звітів до курсових робіт, готовують доповіді на міжнародні студентські конференції (Чернігів, Кам'янець-Подільський), формують навики археологічного музеєзнавства, вивчають порядок оформлення документації, правила зберігання археологічних матеріалів, які розглядаються у курсі "Археологічне музеєзнавство". На базі Музею провадилися лекції-експурсії з курсу "Антропогенез" для студентів V курсу спе-

ціальності "Психологія" та епіграфічна практика для студентів IV курсу факультету іноземних мов (спеціальність "Класична філологія").

Музей формує бібліотеку наукової і навчальної археологічної літератури (понад 600 одиниць), здійснює упорядкування архіву.

Екскурсії, популяризація діяльності. Значну увагу Археологічний музей приділяє проведенню екскурсій для учнів середніх шкіл Львова, студентів, у т. ч. інших вишів, гостей Університету, учасників конференцій, нарад, семінарів. Протягом останніх двох років кількість відвідувачів Музею збільшилась удвічі. Відбулося ознайомлення з матеріалами Музею науковців з Інституту археології НАН України (Київ), Археологічного музею у Krakovі, Познанського університету ім. А. Міцкевича, Люблінського університету ім. М. Кюрі-Склодовської (Польща).

Для популяризації музейної колекції та поширення знань про давній історію нашого регіону триває значна інформаційна праця. Зокрема, розроблено структуру, підготовлено текстові й фотоматеріали для інтернет-сторінки Археологічного музею на сайті Львівського університету (www.lnu.edu.ua/faculty/webhistory/muz). На сторінці можна ознайомитися з історією Музею, експозицією, інформацією про співробітників, новинами Музею, переліком матеріалів, які зберігаються у фондах тощо.

Окрім того, інформація про Музей і тимчасові виставки розміщена на сайтах "Відлуння віків: Український пам'яткоохоронний інтернет-ресурс" (www.pamjatky.org.ua), "Музей України" (www.museum-ukraine.org.ua), "Музейний простір України" (www.prostir.museum). Статті про Музей опубліковані в науковому збірнику "Археологічні дослідження Львівського університету" (2007, вип. 10) та газеті ЛНУ ім. І. Франка "Каменяр".

Уперше за час існування Музею підготовлено і надруковано коштом Університету інформаційний буклет "Археологічний музей", який презентуємо відвідувачам Музею, учасникам конференцій, колегам з інших музеїв. Є намір у майбутньому також видавати ілюстровані брошури та каталоги.

Проблеми реєстрації та статусу. На сьогодні музей Університету вийшли на завершальний етап процесу реєстрації. Насамперед, згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України, розроблено й затверджено ректором положення про музей та уніфіковані паспорти музеїв. На підставі цієї документації музеї Університету внесені в перелік громадських музеїв Львівської області й отримали свідоцтва про реєстрацію при Управлінні культури і туризму та Головному управлінні освіти і науки Львівської облдержадміністрації.

Позаяк головною підставою для набуття права на збереження державної частини Музеального фонду України є реєстрація громадського музею у "Переліку музеїв", що перебувають у віданні підприємств, ус-

танов та організацій, в яких зберігаються музейні колекції та музейні предмети, котрі є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України" (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1766 від 29 листопада 2000 року), уся потрібна для набуття такого статусу документація надіслана до Міністерства культури і туризму України, яке й здійснює подання остаточного списку музеїв до Кабінету Міністрів України для внесення їх у "Перелік...".

Гостро стоїть проблема статусу музеїв та музейних працівників у вишах. Цей статус регулює "Положення про музей при навчальному закладі, який перебуває у сфері управління Міністерства освіти і науки України" (затверджене наказом Міністерства освіти України № 151 від 30. 05. 1997, зі змінами, внесеними наказом № 640 від 04. 09. 2006). Однак це "Положення...", орієнтоване загалом на шкільні музеї, не враховує законодавство України у сфері музейної справи та реального стану речей у вишах:

1) не враховано визначення Закону України "Про музей і музейну справу" про музей як науково-дослідний і культурно-освітній заклад. Адже ці музеї провадять велику дослідницьку роботу як із вивчення історії вишів, так і профільних дисциплін, тим часом співробітники музеїв (у т. ч. завідувачі) належать до навчально-допоміжного складу, що не відповідає реально виконуваній роботі;

2) чинне "Положення..." не враховує специфіку роботи музеїв вишів; зокрема, у вишівських музеях існують окремі посади завідувачів музеїв (а не на громадських засадах, як передбачає "Положення...");

3) крім того, "Положення..." має обмежене коло регулювання, позаяк під його норми не підпадають музеї відомчих навчальних закладів. У зв'язку з цим доцільним було б внесення доповнень до Закону України "Про вищу освіту", які встановили б статус наукових співробітників для працівників вишівських музеїв і підвищили значення музеїв у науково-педагогічному процесі.